

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 341. 327.5

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Ігор Бойко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,*

e-mail: boyko.ist@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-8444-6787

Розкрито передумови становлення і розвитку європейської інтеграції, охарактеризовано процеси створення Європейського Союзу як нової форми європейської інтеграції, проаналізовано досягнення України в євроінтеграційних процесах. Зазначено, що задум об'єднання народів та держав Європи має давню історію. У різні історичні періоди ідею об'єднання Європи прагнули реалізувати європейські правителі та політики, налагодження їхнього тісного, насамперед економічного співробітництва. Важливу роль в інтеграційних процесах відігравала та продовжує відігравати економічна основа розвитку держав. У результаті майже 40-річного розвитку процесу європейської інтеграції було створено Європейський Союз – економічний і політичний союз, який об'єднує 28 незалежних держав-членів, що розташовані в Європі. Європейський Союз є авторитетним міжнародним об'єднанням прогресивних європейських держав, що створений для співробітництва і досягнення спільних цілей.

Сучасна Україна визначає зовнішньополітичну орієнтацію в напрямі приєднання до європейської спільноти. Європейський вибір дає великі можливості для співробітництва України з розвиненими, насамперед європейськими країнами. Для сучасної України європейська інтеграція є оптимальним шляхом модернізації економічної діяльності, використання іноземних інвестицій, найновіших технологій, підвищення якості українських товарів, а також можливість конкурувати на ринках Європейського Союзу.

Ключові слова: європейське право, право, суд, держава, державність, законодавство.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2023.76.015>

Вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року спричинило суттєвий виклик для України, яка глибоко прагне інтеграції до Європейського Союзу. Сьогодні Україна захищає свою державну незалежність і територіальну цілісність, а також європейські цінності, на яких побудована сучасна Європа. У складних умовах сучасної російсько-української війни Українська держава докладає значних зусиль для вступу до Європейського Союзу. У системі зовнішньополітичних пріоритетів України особливе місце посідає співробітництво саме з Європейським Союзом як одним із найбільш авторитетних міжнародних об'єднань демократичних європейських країн, створених для миру та спільного розвитку. У зв'язку з цим значний науковий інтерес має розкриття передумов становлення і розвитку європейської інтеграції, характеристика процесів становлення та розвитку Європейського Союзу

як нової форми європейської інтеграції, аналіз досягнень України в євроінтеграційних процесах.

Ідея об'єднання народів та держав Європи має давню історію. У різні історичні періоди ідею об'єднання Європи прагнули реалізувати європейські правителі та політики. Проекти європейської єдності розробляли і відстоювали у своїх працях філософи, вчені, релігійні, політичні діячі та ін. Ця ідея ґрунтується на засадах територіальної і цивілізаційної спорідненості та єдності європейців і проходить крізь всю історію європейських народів.

Як відомо, на початку I тисячоліття Римська імперія поширювала свою владу на величезну територію, яка охоплювала майже всю сучасну Європу. Окремі дослідники інтеграційних процесів у Європі вважають, що одним із перших думку про об'єднання народів Європи навколо Римської імперії публічно висловив Юлій Цезар (100–44 роки до н. е.). Після завоювання Галлії та Британії він розширив кордони Римської імперії на північ. Імператор Костянтин 313 року н. е. оприлюднив Міланський едикт, яким християнство набувало статус панівної релігії Римської імперії. Християнство внесло позитивні зміни у світогляд людей, почало відігравати надзвичайно велику роль у житті людини, формувати та розвивати її духовність тощо. За правління Костянтина (306–337) християнська релігія перетворилася на державну, користувалася економічною, політичною та ідеологічною підтримкою держави і була одним із важливих чинників до об'єднання народів та держав. Поступово відбулася подальша централізація християнської церкви. Християнські єпископати та митрополії об'єдналися у патріархії під керівництвом патріарха. У першій половині IV століття на території Римської імперії були три патріархії – римська, олександрійська та антіохійська. Наприкінці IV століття була утворена єрусалимська патріархія. Здебільшого правителі намагались об'єднати християнський світ, а отже, Європу [7, с. 6]. Ця ідея стала в подальшому дороговказом для багатьох римських правителів і набула особливого значення, після того як Давній Рим прийняв християнство. Первісно ідею об'єднання Європи наповнювали, здебільшого, релігійним змістом. Християнська церква була одним із перших і найпоспідовніших ініціаторів об'єднувачого процесу в Європі. З розпадом Римської імперії 476 року франкський король Карл I Великий у IX столітті спробував знову створити «могутню державу шляхом заснування Священної Римської імперії, яка проіснувала до 1806 року. За свого розквіту вона об'єднувала значну частину Західної та Центральної Європи» [20, с. 8].

У період Середньовіччя прогресивні європейські мислителі й політичні діячі, усвідомлюючи руйнівні наслідки міждержавних конфліктів у Європі та світі, намагалися розробити проекти європейського об'єднання держав. На думку провідних європейських політичних діячів, першопричиною міждержавних суперечностей, що спричиняють воєнні конфлікти, були держави та їхні інтереси, міждержавні територіальні претензії тощо. Прихильники «об'єднання Європи висловлювались за необхідність обмеження суверенітету європейських держав та утворення наднаціонального об'єднання, яке керуватиметься передусім, спільними інтересами, а не інтересами окремих держав» [10, с. 11]. Як свідчить історичний досвід, ця мета залишилася незмінною упродовж століть.

На початку XIV століття легіст короля Франції Філіпа XIII П'єр Дюбуа розробив план об'єднання європейських держав під назвою «Повернення святої землі». Цей план проголошував «ідею відновлення на релігійній основі втраченої єдності європейських християнських народів та передбачав утворення церковного

собору й арбітражного трибуналу, покликаних підтримувати мирне співіснування між християнськими державами» [10, с. 11].

Втілення в життя ідеї об'єднання Європи і породжене нею відчуття європейськості пов'язане з діяльністю Папи Римського Пія II, який уперше використав термін «європейці». Він активно закликав до спільного захисту «*Respublika christiana*». Для нього поняття «християнство» і «Європа» були рівнозначними, тому він запропонував використовувати поняття «європейські народи», «європейський світ» замість термінів «християнські народи», «християнський світ». При цьому «європейський світ», на його думку, «мав включати і Візантію, що означало створення Європейської християнської мегацивілізації» [7, с. 26].

Значним кроком уперед щодо об'єднання європейських держав був проєкт об'єднання християнських держав, запропонований у 1464 році королем Богемії, який передбачав усунення міждержавних протиріч у Європі. Для досягнення цієї мети пропонувалося скликати «спільний сейм з представників шістнадцяти королівств, який мав відігравати роль арбітражного суду у вирішенні конфліктів та забезпечити спільну боротьбу проти Османської імперії» [10, с. 11].

Важливим був «Проєкт вічного миру» 1795 року німецького філософа Еммануїла Канта, який передбачив «утворення Сенату чи постійно діючого Конгресу, рішення яких були б обов'язковими для держав-учасниць». Ці проєкти розробляли відомі філософи та політичні діячі, які керувалися «прагненням європейської єдності для встановлення вічного миру на Європейському континенті» [10, с. 12].

Обговорення проєктів об'єднання європейських держав значно активізувалося на початку ХХ століття, коли Європа ставала епіцентром масштабних світових конфліктів, у які лише на цьому континенті було втягнуто тридцять держав. Важливим чинником до активізації тіснішої співпраці народів Європи стали наслідки Першої світової війни, в якій, за оцінками істориків, загинуло до 8,5 мільйона військових і 13 мільйонів цивільних осіб. Її тяжкі наслідки для людства змушували прогресивних європейських політиків шукати ефективні шляхи переорієнтування відносин між колишніми суперниками чи навіть ворогами зі стану збройного конфлікту на мирне партнерське співробітництво. Після 1918 року низка представників європейської політичної еліти дійшла висновку, що причиною розпалювання новітніх «європейських громадянських війн» були певні структури національних держав, які провокували міжнаціональні конфлікти, передусім ті, що пов'язані з ідеологією радикального націоналізму. На думку деяких європейських політиків, запобігти масштабним збройним конфліктам можна було шляхом об'єднання європейських держав. Один із палких прихильників ідеї об'єднання європейських держав, австрійський граф Р. Куденхове-Калергі у своїй праці «Пан-Європа», зокрема, писав, що «умовою виживання Європейського континенту в міжнародній системі, де домінують США, Британська імперія, Росія (СРСР) та Китай, є реалізація проєкту створення Сполучених Штатів Європи» [8; 9, с. 11]. У 1923 році прибічники цього проєкту зібрались у Відні з ініціативи Р. Куденхове-Калергі та започаткували пан'європейський рух за об'єднання європейських держав [10, с. 14]. Проте упродовж 1920–1930-х років цей рух не зміг активно розвинути загальноєвропейської тенденції до об'єднання.

Після Другої світової війни відомі європейські політичні та громадські діячі активно обговорювали важливі питання розвитку відносин між європейськими країнами на якісно новому рівні, враховуючи нові виклики. Активізація ідеї європейської інтеграції зросла в результаті глибокого осмислення трагічних наслідків Другої світової війни. Європа завершила Другу світову війну з великими

втратами. За оцінками істориків, під час Другої світової війни загинуло до 50 млн осіб, що в чотири рази перевищувало втрати за роки Першої світової війни і сягало три чверті усіх людських втрат за роки Другої світової війни. Значної шкоди було завдано цивільному населенню, яке масово постраждало від бомбардувань, незаконних переміщень, голоду. Багато європейських міст було зруйновано, знищено транспортну інфраструктуру: 50 % залізниць Італії, майже цілком пошкоджено французькі порти, мости і канали Нідерландів тощо. У катастрофічному стані перебували фінанси європейських держав: державний борг воюючих країн зріс загалом вчетверо, зростали ціни на товари та ін. Ситуація ускладнилася припливом біженців (близько 10 млн лише переміщених німців), масовим безробіттям, ризиком епідемічних захворювань, демографічними проблемами. Як наслідок у низці держав Європи виникли політичні кризи: «поразка тимчасових режимів у Франції; зміна політичного ладу в Італії, яка стала республікою після референдуму 1946 року; активізація комуністичного руху у Східній Європі під протекцією радянської армії; громадянська війна у Греції між комуністами й монархістами. Розгорнулися національно-визвольні рухи в Індії, Індонезії, Індокитаї та ін.» [10, с. 51].

Унаслідок руйнівної Другої світової війни європейська інтеграція покликана була відбудувати економіку постраждалих західноєвропейських держав та налагодити між ними тісне економічне співробітництво. Першочерговим для європейців стало завдання пошуку шляхів відновлення економіки й формування системи безпеки на континенті. Важливо було розробити комплекс заходів з метою запобігання міжнародним і міжнародним конфліктам у Європі; змінити військові методи розв'язання міжнародних суперечностей правовим арбітражем; захистити демократію і ринкову економіку тощо. За таких умов у Європі після Другої світової війни стають популярними гасла об'єднання європейських держав. Європейські політики та державні діячі намагалися «відшукати спосіб об'єднати Європу та розробити план дій для того, щоб запобігти повторенню чергової світової війни» [10, с. 52]. Одним із необхідних елементів цього стало створення спільних інституцій, які б унеможливили нову війну між народами Європи. Перші з цих інституцій набули форми організації для надання допомоги країнам, що постраждали від війни, у відновленні економіки. Цікаві думки запропонував прем'єр-міністр Великої Британії В. Черчилль 19 вересня 1946 року у своїй історичній промові в університеті Цюриха (Швейцарія) про необхідність створення «Сполучених штатів Європи», аналогічних Сполученим Штатам Америки. На думку В. Черчилля, таке «міждержавне об'єднання повинно базуватися на партнерстві Франції та Німеччини як країн, чия ворожнеча упродовж попереднього століття спричинила виникнення трьох найбільш руйнівних військових конфліктів у Європі. Сама ж Велика Британія відводила собі роль посередника, а не учасника такого об'єднання» [4, с. 20]. В. Черчилль та інші прогресивні європейські політики дійшли висновку, що єдина можливість забезпечити довготривалий мир між європейськими країнами полягає у їх політичному та економічному об'єднанні.

Практичній реалізації ідеї щодо створення об'єднань держав у Західній Європі значною мірою сприяли й Сполучені Штати Америки. Влітку 1947 року державний секретар США Джордж Маршалл під час виступу в Гарвардському університеті оголосив про необхідність прийняття Америкою програми широкомасштабної допомоги європейським країнам з метою запобігання економічного, політичного й соціального хаосу та відродження Європи. Дж. Маршалл розробив план, за яким «США мали забезпечити надання країнам Європи суттєвої економічної допомоги у реконструкції економіки і подолання бідності. Надати допомогу пропонували всім

європейським державам, але прийняли її тільки країни Західної Європи» [20, с. 9]. «План Маршалла» відіграв вирішальну роль у відбудові й модернізації Європи, передусім, «у відродженні Західної Німеччини та в налагодженні її тісних зв'язків з європейськими партнерами» [10, с. 54].

Як засвідчив історичний досвід, важливу роль в інтеграційних процесах відігравала та продовжує відігравати економічна основа розвитку держав. Європейська інтеграція в середині ХХ століття почала базуватися насамперед на «економічній інтеграції, що передбачала поступове зближення національних економік шляхом економічного співробітництва» [3].

У квітні 1948 року було створено Європейську організацію економічного співробітництва (ЄОЕС), до якої увійшли 16 країн-учасниць «плану Маршалла». ЄОЕС мала забезпечити розподіл економічної допомоги, а також координацію національних економічних політик країн-учасниць. Для керівництва ЄОЕС створили Раду міністрів, виконавчий і технічний комітети. Починаючи з 1948 року, як «модель нового виду економічного співробітництва між європейськими країнами, почав діяти митний союз Бенілюксу, що об'єднав Бельгію, Нідерланди та Люксембург» [20, с. 9].

У 1949 році для досягнення співробітництва у культурній, політичній, правовій та соціальній галузях створили Раду Європи як «міжнародну організацію. Її основною метою було і є досягнення більшої єдності між її членами для захисту та впровадження ідеалів і принципів, які є їхньою спільною спадщиною, і сприяння їх економічному та соціальному прогресу» [18]. Рада Європи офіційно заснована 5 травня 1949 року Лондонською Угодою, яку підписали десять країн-засновниць. Цей договір відомий як Статут Ради Європи. «Основною статутною умовою для вступу країн до Ради Європи (РЄ) є визнання державою-кандидатом принципу верховенства права, її зобов'язання забезпечити права та основні свободи людини всім особам, які перебувають під її юрисдикцією, та ефективно співпрацювати з іншими державами з метою досягнення цілей Ради Європи». Ці умови вступу країн до Ради Європи є прогресивними, демократичними, гуманістичними, викликають глибоку повагу, оскільки сприяють утвердженню в державах таких демократичних принципів, як верховенство права, забезпечення прав людини й основоположних свобод, повагу до суверенітету держав тощо. Членство відкрите для всіх європейських держав, які визнають принцип верховенства права і гарантують основні права людини та свободи для своїх громадян. Рада Європи розглядає питання, що мають «важливе значення для його членів, у тому числі питання попередження злочинності, зловживання наркотиками, охорони довкілля, біоетики та міграції. Рада Європи розробила понад 160 міжнародних договорів, угод і конвенцій, які замінили буквально десятки тисяч двосторонніх договорів між різними європейськими державами» [26, с. 212–213].

Одним із найбільших успіхів Ради Європи була її ініціатива розробки і прийняття Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод людини 1950 року, яка слугує основою для Європейського суду з прав людини. Її прийняття було великим досягненням європейської демократії та правосуддя. Вона встановила «судовий механізм захисту визнаних міжнародним правом стандартів забезпечення та захисту політичних, економічних, соціальних й культурних прав і свобод людини в країнах-членах Ради Європи» [24, с. 384–385].

У середині ХХ століття широкі кола громадськості почали активно підтримувати ідею побудови відносин між європейськими країнами на якісно новому рівні. Крім того, до пошуку ефективних форм співпраці західноєвропейські держави спонукала економічна і політична необхідність конкурувати зі СРСР та США.

Посиленню консолідації зусиль сприяв також досвід міждержавного співробітництва у процесі реалізації плану Джорджа Маршалла (1947) з відродження зруйнованих під час Другої світової війни національних економік західноєвропейських держав. Предметом суспільних дискусій стало обговорення форм та механізмів європейської інтеграції, зокрема розглядали такі можливості: «створення мережі загальноєвропейських регіональних інституцій консультативного характеру; формування наддержавних організацій з широкими повноваженнями; об'єднання держав у федерацію» [12].

У 1950-х роках у питаннях політики реалізації європейської інтеграції домінували два основні підходи. Один із них був орієнтований на використання ліберальних засобів інтеграції у напрямі усунення перешкод для вільної торгівлі серед європейських держав. Представники іншого підходу віддавали перевагу активному впливові політики на формування та функціонування економічної діяльності та створенню для цього відповідних міжнародних інституцій з наднаціональними повноваженнями. Процес європейської інтеграції вперше набув інституційного оформлення на рівні економічної співпраці в межах однієї галузі. 9 травня 1950 року міністр закордонних справ Франції Робер Шуман запропонував так звану «декларацію Шумана», яка полягала у створенні «спільного ринку вугільної і сталеливарної продукції західноєвропейських країн, зокрема Франції, Західної Німеччини, Італії, Нідерландів, Бельгії та Люксембургу» [2]. Його завданням було не допустити в майбутньому нову війну між Францією та Німеччиною. Для цього планували створити «вищий орган», який контролюватиме торгівлю стратегічною сировиною, сталлю та вугіллям, необхідними для створення озброєння. Ця пропозиція призвела до створення «Європейської спільноти з вугілля та сталі і згодом стала основою для утворення декількох інших співтовариств європейських держав, які створили Європейський Союз» [25, с. 49]. Цю подію відзначають щороку як День Європи, а Р. Шумана вважають одним із засновників Європейського Союзу.

Датою заснування одного з перших Європейських співтовариств можна вважати 18 квітня 1951 року. Тоді шість європейських держав, (зокрема, Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина та Франція) підписали в Парижі Договір про створення Європейського співтовариства вугілля і сталі (ЄСВС). Договір про ЄСВС набув чинності 23 липня 1952 року. В основу побудови та функціонування правового механізму ЄСВС поклали ідею, відповідно до якої можливий початок нової війни між країнами Західної Європи був би значно важчим, якщо новоствореним інститутам економічного співтовариства передати значні повноваження з управління вугільною та сталеливарною промисловістю. Паризький договір про заснування ЄСВС був складним документом, у якому детально встановлювали повноваження щодо регулювання сфер, які він охоплював. У договорі поєднали два протилежні підходи щодо регулювання цих сфер. З одного боку, закріплені в ньому положення забезпечували «значний централізований контроль над цінами на вугілля та виробами зі сталі, рівнем державної допомоги цим галузям, заходами щодо заохочення інвестицій, рівнем виробництва, транспортними тарифами, дискримінаційною та обмежувальною торговельною практикою, структурою виробництва тощо» [10, с. 8, 65]. З іншого боку, інші положення договору передбачали створення зони вільної торгівлі вугіллям і сталлю з дуже обмеженим втручанням у її функціонування з боку державних органів країн-членів. Це мало особливо важливе значення у процесі подолання наслідків Другої світової війни. Під час першого секторального етапу (1951–1957) євроінтеграційні процеси розвивалися здебільшого у сфері економіки і мали

вузкий галузевий характер. Спроби поширити інтеграцію на сферу зовнішньої політики й оборони успіху не мали. Подальший розвиток співробітництва між країнами-членами ЄСВС призвів до усвідомлення необхідності розбудови ширшого й всеохоплюючого економічного об'єднання, а також координації зусиль у галузі мирного використання ядерної енергії. Нові виклики перед європейськими державами сприяли усвідомленню ними переходу «на вищий рівень міждержавного погодження фінансової, податкової, інвестиційної, промислової та соціальної політики, до нього залучалися все нові й нові учасники» [10, с. 8, 66].

Важливим кроком у європейському процесі інтеграції було підписання державами «європейської шістки» 27 травня 1952 року Договору про заснування Європейського оборонного співтовариства (ЄОО). Наступним кроком було доручення міністрів закордонних справ країн-членів ЄСВС, надане 10 вересня 1952 року спільним зборам ЄСВС розробити проект Договору про створення Європейського політичного співтовариства (ЄПС). Уже 10 березня 1953 року Збори закінчили роботу над проектом Договору. Однак ані ЄОО, ані ЄПС так і не стали реальністю, оскільки «парламент Франції після тривалих дискусій у серпні 1954 року вирішив відкласти ратифікацію Договору про ЄОО» [20, с. 11]. Це своєю чергою не дало можливості підписати Договір про ЄПС. З цього випливає, що після значних зусиль на початку 1950-х років державам «європейської шістки», на жаль, не вдалося започаткувати інтеграцію в оборонній та політичній сферах. Проте європейська інтеграція в економічній сфері продовжувала активно розвиватися.

Наприкінці 1955 року держави «європейської шістки» зустрілися на конференції у Мессіні, де домовилися про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії (Євроатому). На початку 1957 року керівники урядів «європейської шістки» вирішили, поряд із Євроатомом, створити також і Європейське економічне співтовариство (ЄЕС). Створення передумов для посилення тенденцій до ширшої політичної європейської інтеграції передбачало зближення національних економічних систем.

Члени Європейського співтовариства вугілля та сталі підписали в Римі 25 березня 1957 року договори про утворення Європейського економічного співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії (Євроатом). Вони набули чинності 1 січня 1958 року і ввійшли в історію як «Римські договори». «Метою ЄЕС визначили усунення внутрішніх торговельних перешкод усередині Спільноти, а також створення зони вільної торгівлі, митного союзу, спільного ринку, зокрема забезпечення вільного руху на території країн-учасниць Спільноти товарів, послуг, капіталу, робочої сили, а мета Євроатому полягала у співпраці країн-членів щодо використання ядерної енергії у мирних цілях» [10, с. 8].

На початку 1960-х років європейська інтеграція продовжувала розвиватися й охопила, здебільшого, ринкову сферу й особливості правового регулювання сільськогосподарської діяльності. Важливим результатом у цей період було запровадження спільного митного тарифу й створення Митного союзу, який став основою подальшої економічної інтеграції Співтовариства. Серед значних досягнень було забезпечення реалізації свободи підприємництва, надання послуг у сфері промисловості й торгівлі. Упродовж цього періоду було прийнято низку важливих рішень щодо організації спільного сільськогосподарського ринку, визначено принципи механізму й засоби фінансування спільної сільськогосподарської політики ЄЕС. 8 квітня 1965 року підписали Договір про об'єднання виконавчих органів ЄСВС, Євроатому та ЄЕС, 1 липня 1967 року він набув чинності. У результаті створили єдину структуру інститутів, що забезпечують розвиток європейської інтеграції.

Основними інститутами стали Європейська Комісія, Рада Європейських Спільнот, Європейський Парламент та Суд Європейських Спільнот. У грудні 1974 року до цих органів додали новий – Європейську Раду, яка складається з глав держав та урядів країн-членів Європейських Спільнот. У 1968 році завершилося формування «зони вільної торгівлі та митного союзу (перших двох етапів інтеграції) Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС)» [10, с. 8]. Цей період європейської інтеграції був доволі результативним і сприятливим для розвитку економічного співробітництва європейських держав.

Значні зміни в розвитку євроінтеграційного процесу відбувалися на початку 1970-х років, спираючись на досягнення попередніх періодів. Адже європейське співтовариство вважало за необхідне посилити економічну, грошово-кредитну і політичну уніфікацію держав Західної Європи і до 1980 року трансформувати Європейські співтовариства у Європейський Союз. Наприкінці 1969 року завершилося формування спільного ринку ЄЕС. Первісні цілі ЄЕС, визначені Римським договором 1957 року, виявилися досягнутими. Під час цього періоду відбулося перше суттєве розширення Співтовариства за рахунок вступу 1 січня 1973 року до ЄЕС Великої Британії, Данії, Ірландії. Однак плани західних європейських політиків перекреслила перша за післявоєнні часи економічна криза, яка ускладнила розвиток Співтовариства і на деякий час загальмувала євроінтеграційні процеси [10, с. 9].

У другій половині 70-х – першій половині 80-х років ХХ століття Співтовариство розвивалося в умовах економічної і фінансової кризи. Проте це не перешкодило у 1974 році здійснити об'єднання ЄОВС, ЄЕС та Євроатому. Уже 1981 року до ЄЕС приєдналася Греція, у 1986 році – Португалія та Іспанія. Внаслідок розширення Співтовариства ускладнилося функціонування його інститутів, а це вимагало досягнення консенсусу між країнами-членами. За цих умов Співтовариству довелося зосередити зусилля на збереженні досягнутого рівня інтеграції, пошуків шляхів підвищення ефективності інституціональної системи. «Кількісне збільшення чисельності країн-членів ЄЕС спонукало європейських політиків до перегляду принципів європейської інтеграції» [10, с. 9].

Упродовж 1986–1992 років активізувалися євроінтеграційні процеси. 28 лютого 1986 року було підписано Єдиний європейський Акт, завдяки якому відбулося поглиблення європейської інтеграції. Згідно з цим документом до 1 січня 1993 року планували створити Єдиний внутрішній ринок. Цим Актом також було ще раз наголошено на питанні щодо створення Європейського Союзу – не лише економічної організації, а й політичної. Після підписання Єдиного Європейського Акту Співтовариство вступило в «якісно новий етап розвитку, пов'язаний із завершенням формування єдиного внутрішнього ринку» [10, с. 9].

Новим етапом розвитку європейської інтеграції було підписання Маастрихтського договору 7 лютого 1992 року про Європейський Союз [13, с. 410]. Маастрихтський договір заснував Європейський Союз на базі Європейських співтовариств. Цей договір набрав чинності 1 листопада 1993 року після ратифікації всіма державами-членами. Договір про Європейський Союз визначив «нові напрями європейської інтеграції, які включали створення економічного, валютного та політичного союзів, подальше реформування правового механізму функціонування європейських співтовариств» [10, с. 257–265].

У 1992 році було прийнято рішення в межах ЄС створити Економічно-валютний союз (ЕВС) і запровадити єдину європейську валютну одиницю, управління якою мав здійснювати Європейський центральний банк. Єдина європейська валюта – євро – стала реальністю 1 січня 2002 року, коли банкноти та монети євро

замінили національні валюти у 12 з 15 країн ЄС (Бельгії, Німеччині, Греції, Іспанії, Франції, Ірландії, Італії, Люксембурзі, Нідерландах, Австрії, Португалії та Фінляндії). Три країни – Велика Британія, Данія та Швеція – не погодилися вводити євро у 1999 році [5].

Особлива роль у розвитку Європейського Союзу відіграло укладення 1997 року Шенгенської угоди про вільне (безвізове) пересування громадян у межах Європейського Союзу [14, с. 718].

У сучасних умовах Європейський Союз є найавторитетнішою міжнародною організацією, своєрідною сім'єю демократичних європейських держав, які об'єдналися заради миру та процвітання. У травні 2004 року членами Європейського Союзу стали Польща, Угорщина, Чеська Республіка, Словаччина, Словенія, Кіпр, Мальта, Естонія, Литва, Латвія [5]. На Саміті ЄС у Брюсселі 17–18 червня 2004 року схвалили текст Конституції Європейського Союзу. 29 жовтня 2004 року Угоду про Конституцію Європейського Союзу підписали глави держав та урядів 25 країн-членів ЄС у Римі. Конституція ЄС складається з чотирьох розділів, у яких відображено «головні цілі, завдання та функції ЄС, організаційну структуру та процедуру прийняття рішень, права і обов'язки всіх європейських органів управління, а також напрями діяльності організації» [5]. Усе це свідчить про те, що на сьогодні Європейський Союз відіграє надзвичайно важливу роль щодо забезпечення миру, стабільності, добробуту, дотримання громадянських прав, забезпечення свободи, безпеки, правосуддя, захисту довкілля тощо.

Значний інтерес до євроінтеграційних процесів, а відтак і до Європейського Союзу проявляли і проявляють українці. Україна від найдавніших часів виявляла тяглість до європейських традицій і впливів. Україна розташована в південно-східній частині Європи, яка за час свого історичного розвитку неодноразово брала участь у європейських процесах та формуванні загальнолюдських цінностей. У своїй історії Україна пройшла складний шлях розвитку. Її коріння сягає тисячолітньої глибини.

Одним із найдавніших етапів становлення та розвитку праукраїнців та їхньої державності є IV–II тисячоліття до н. е., коли на Волині, Придністров'ї та Причорномор'ї, тобто на території сучасної України, розквітла Трипільська культура – сучасниця Стародавнього Єгипту. Значний археологічний матеріал дав підстави вважати, що у середині VI–III тисячоліть до н. е. на території сучасної України існувала державність Аратта (Оріяна, Оратанія). Офіційною історичною наукою вона іменується як Трипільська культура, яка була поширена на території України, Молдови і Румунії. Найбільш ранні трипільські поселення виявлені на території України між Карпатами, Прутом і Дністром, де очевидно, була прабатьківщина трипільської культури [27, с. 46–57]. Варто зазначити, що ця трипільська цивілізація мала всі ознаки держави: територія розселення, влада вождів, військові дружини для охорони городищ, поселення міського типу, писемність, вироблені правила співжиття, календар, своєрідну релігію, мистецтво (вироби з кераміки, золота) тощо. Особливістю трипільського суспільства була соціальна рівність. Як свідчать археологічні розкопки, серед будівель стародавніх трипільських поселень не було жодної адміністративної споруди. Це є свідченням, як для того часу, високого рівня розвитку самоврядності трипільців, які одні з перших, очевидно, закладали основи майбутніх європейських цінностей щодо рівності і демократії [11]. Аратта займала чи не всю територію сучасної України. Нащадками трипільців стали давні українські племена «антів», що проживали на тих же землях – від Дніпра до Карпат. Анти були наймогутнішими з усіх давніх українських племен,

високими, сильними і відважними, «жили вільно і не давали нікому поневолити себе або підкорити». У IV столітті н. е. вони утворили Антський союз племен, який проіснував три століття і вважається попередником Київської Русі. Це було «велике об'єднання з переважаючим демократичним ладом, де всі питання вирішувалися народним зібранням (віче)» [22, с. 50–53]. З цього випливає, що українська нація розселилася й осіла на території східно-європейської рівнини між Дністром і Дніпром, його притоками на межі античного західного світу та кочового східного степу, тобто на сучасній території України. І ця обставина зробила «українську націю і орачем-землеробом, співтворцем європейської цивілізації, і воїном-оборонцем власної території від постійних зазіхань кочових ординців та агресивних сусідів. Ось ця обставина і визначила історичну долю українців: ми завжди перебували і сьогодні перебуваємо на розпутьях двох цивілізації – Сходу і Заходу. Між двох мечів» [6]. Через це державницьке існування українського народу постійно перебувало під загрозою і сьогоднішня агресія російської федерації проти України є цьому свідченням. Боротьба за свободу, справедливість, рівність, за право мати свою державу була і є головним двигуном всієї багатоміліардної історії українського народу та сьогодення. Значна участь у зовнішньополітичній діяльності відбувалася в період існування Києво-Руської держави, особливо за Ярослава Мудрого, якого називали «тестем Європи», Галицько-Волинської держави, особливо за першого українського короля Данила Романовича, Української козацької держави, особливо за гетьманів І. Мазепи, П. Орлика тощо.

Після відновлення своєї державної незалежності у 1991 році Україна визначила свою зовнішньополітичну орієнтацію в напрямі інтеграції до європейської спільноти. Прагнення України приєднатися до європейських інституцій було визначено 2 липня 1993 року, коли Верховна Рада України прийняла постанову «Про основні напрями зовнішньої політики України», де «вперше сформулювала позицію України щодо Європейського Союзу на законодавчому рівні»: «перспективною метою зовнішньої політики є членство України у Європейських співтовариствах... З метою підтримки стабільних відносин з Європейськими співтовариствами Україна укладе з ними Угоду про партнерство та співробітництво, здійснення якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом – до повного її членства у цій організації» [16]. На підтримання європейського курсу розвитку України у вересні 1993 року в м. Києві відкрили Представництво Європейської Комісії в Україні, а в липні 1995 року у Брюсселі – Представництво України при ЄС.

Бажання України стати повноправним членом Європейського Союзу висловив Президент України Л. Кравчук 14 березня 1994 року в Люксембурзі під час підписання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом. Цей документ зосереджений на економічних та соціальних питаннях, а також на необхідності вдосконалення державного управління та гарантування вільної преси та громадянських прав. Угода про партнерство та співробітництво 1994 року набула чинності 01 березня 1998 року. Підписання і ратифікація Угоди засвідчила офіційне визнання Україною європейського вибору як стратегічного курсу зовнішньої політики держави [10, с. 370].

Знаковою подією на шляху до євроінтеграції був перший саміт Україна-ЄС, який відбувся у вересні 1997 року в м. Києві. Під час другого саміту в жовтні 1998 року у Відні відносини Україна-ЄС визначили як «стратегічне та унікальне партнерство», і Україна заявила про своє бажання отримати асоційоване членство в ЄС.

Важливим кроком реалізації зовнішньополітичного курсу України було схвалення Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, визначеної в Указі

Президента України від 11.06.1998 року. У Стратегії зазначили «основні напрями інтеграційного процесу: адаптація законодавства України до законодавства ЄС; забезпечення прав людини; поглиблення торговельних відносин між Україною та ЄС; економічна інтеграція; поглиблення співпраці України та ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки; адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС; освітня і науково-технічна інтеграція, галузева співпраця і співробітництво в галузі охорони довкілля та ін.» [15].

Пріоритети євроінтеграційного курсу України набули розвитку і конкретизації у Програмі інтеграції України, схваленій Указом Президента України від 14.09.2000 року. У Програмі визначили «необхідність здійснення внутрішніх реформ у контексті імплементації Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами, їх державами-членами та виконання щорічних Планів дій щодо реалізації пріоритетних положень цієї Програми» [17].

У березні 2007 року ЄС та Україна розпочали переговори про нову дещо ширшу угоду, спрямовану на надання правової бази для тіснішого економічного співробітництва та кращого політичного діалогу. Домовилися, що Україна та ЄС розпочнуть паралельні переговори щодо створення зони вільної торгівлі. Того ж 2007 року оголосили, що це питання буде внесено до проекту угоди окремою главою. Упродовж 2007–2012 років провели 21 раунд переговорів щодо підготовки Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у межах 3-х робочих груп: «з політичного діалогу, зовнішньої і безпекової політики; з юстиції, свободи та безпеки; з економічних, секторальних питань та питань розвитку людського потенціалу, 18 раундів переговорів присвятили питанням створення зони вільної торгівлі» [23].

У Києві під час XV Саміту Україна–ЄС 19 грудня 2011 року лідери України та ЄС офіційно заявили про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію. Уже 30 березня 2012 року у Брюсселі парафували Угоду про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, точніше – всю її політичну частину. Текст Угоди про Асоціацію англійською мовою оприлюднили після схвалення пропозицій Єврокомісії Раді Європейського Союзу щодо підписання, схвалення та тимчасового застосування Угоди. Текст Угоди про Асоціацію Україна–ЄС українською мовою опублікували 20 червня 2013 року на офіційному сайті Комітету з євроінтеграції Верховної Ради України. Однак 21 листопада 2013 року, за кілька днів до зустрічі у Вільносі уряд «регіоналів» вирішив призупинити процес підготовки до укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Рішення уряду України призупинити процес підготовки до укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС викликало масові протести в Україні. Станом на 22 листопада 2013 року в багатьох містах України (Львові, Києві, Донецьку, Харкові та інших) почали збиратися «євромайдани», куди приходили громадяни України, щоб заявити про свій національно-патріотичний протест проти відмови уряду укладати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, проти відходу політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на європейську інтеграцію та подальшою відмовою від цього курсу. Відмова підписати Угоду була однією з причин Революції Гідності [19].

6 березня 2014 року в Брюсселі відбувся екстрений саміт ЄС, присвячений українській політичній кризі, на якому, зокрема, обговорювали прохання української влади якомога швидше підписати Угоду. Представники західноєвропейських держав наполягали, що таку важливу угоду не можна підписувати, доки в Україні не буде обрано нову владу, підтримка якої населенням ні в кого не викликати сумнівів. Знайшли компроміс, який погодилися підтримати всі учасники саміту-

розділення угоди на політичну й економічну частини і підписання спочатку першого, а потім другого документа. Отож 21 березня 2014 року у Брюсселі відбулася церемонія підписання політичної частини Угоди, що складається з Преамбули, Статті 1 та Розділів I, II та VII. З української сторони угоду підписав прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк, з боку Євросоюзу-президент Ради ЄС Герман ван Ромпей, президент Європейської комісії Жозе Мануел Баррозу і голови 28-ми держав, що входять у ЄС. 27 червня 2014 року новообраний Президент України Петро Порошенко у Брюсселі підписав економічну частину угоди, що охоплює Розділи III, IV, V, VI, додатки та протоколи. Для набрання чинності Угоди про Асоціацію сторони повинні її ратифікувати або затвердити відповідно до власних процедур. У більшості країн-членів ЄС процес ратифікації полягає у затвердженні Угоди парламентом та подальшому підписанні главою держави. Уже 16 вересня 2014 року Європейський парламент ратифікував Угоду синхронно з Верховною Радою України (у вигляді телемосту за допомогою технології Skype). За ратифікацію проголосувало 355 депутатів Верховної Ради та 535 депутатів Європарламенту [23]. Це було велике досягнення України, адже Угода про асоціацію стала важливим кроком у процесі її інтеграції до Європейського Союзу.

Значним кроком України в напрямі євроінтеграції стала поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі з Україною, яка набула чинності 1 вересня 2017 року після тимчасового застосування з 1 січня 2016 року. Угода про асоціацію повністю набула чинності 1 вересня 2017 року. Громадянам України із 11 червня 2017 року було надано безвізовий режим для в'їзду до країн Шенгенської зони на термін до 90 днів протягом будь-якого 180-денного періоду. Верховна Рада України 7 лютого 2019 року 334 голосами (з 450) внесла доповнення до Конституції України, які закріпили курс на повноправне членство України в ЄС та НАТО. З 21 лютого 2019 року в Конституції України прописано вступ України в Європейський Союз, що робить неможливим зміну зовнішньої політики України [1].

Після російського повномасштабного вторгнення в Україну, зокрема 28 лютого 2022 року Президент України В. Зеленський підписав заявку на членство України в Європейському Союзі і попросив вступу до ЄС за «новою особливою процедурою». Значним позитивом був заклик восьми президентів держав ЄС прискорити процес вступу України до Європейського Союзу. Європейська комісія 17 червня 2022 року рекомендувала Європейській раді надати Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Одночасно із рекомендацією затвердження статусу кандидата Європейська комісія висунула на адресу України вимоги щодо здійснення найважливіших реформ в Україні, зокрема: реформа Конституційного суду; продовження судової реформи; антикорупція, включно з призначенням керівника САП; боротьба з відмиванням коштів; втілення антиолігархічного закону; узгодження аудіовізуального законодавства з європейським; зміна законодавства про нацменшини. Ці вимоги необхідно виконати для того, щоб Україна зберегла статус кандидата. Європейський парламент 23 червня 2022 року ухвалив резолюцію із закликом невідкладно надати статус кандидата на членство в Європейському Союзі для України. Європейська Рада 23 червня 2022 року надала Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Європейський парламент 2 лютого 2023 року ухвалив резолюцію про початок переговорів про вступ і підтримку дорожньої карти, яка визначатиме наступні кроки для приєднання України до єдиного ринку Європейського Союзу [1].

Сьогодні інтеграція України до Європейського Союзу відіграє важливу роль у розвитку й утвердженні нашої держави. Євроінтеграційні прагнення позитивно

сприймаються українським суспільством, визначені свідомим і природним бажанням стати розвинутою, демократичною державою з пануванням верховенства закону, повагою прав і свобод людини, розвинутою, конкурентоспроможною економікою та справедливим правосуддям. Після початку повномасштабного російського вторгнення у 2022 році підтримка вступу до ЄС різко зросла з 68 до 91 %. Сьогодні Європейський Союз активно підтримує Україну, яка гідно захищає свій державний суверенітет та територіальну цілісність. У відповідь на вторгнення росії в Україну лідери Європейського Союзу рішуче засудили російську агресію та порушення норм міжнародного права й вимагають негайного припинення військових дій, виведення збройних сил і військової техніки, поваги до територіальної цілісності, суверенітету й незалежності України. Вперше у своїй історії Європейський Союз фінансує закупівлю та доставку зброї й іншого військового обладнання до країни, що не є його членом. Водночас у відповідь на тривалу загарбницьку війну росії проти України та складність поточної ескалації проти мирних жителів та цивільної інфраструктури, Європейський Союз ухвалює санкції, спрямовані на посилення тиску на росію та її уряд. Після перемоги України у війні з росією необхідно докласти всіх зусиль, щоб Україна якомога швидше вступила до Європейського Союзу. Для України це буде вагомим стимулом для зростання торгівлі, продовження реформування найважливіших сфер суспільства та виходу на якісно інший рівень розвитку нашої держави, оскільки головна перевага вступу до ЄС полягає у можливості виходу України на один рівень з провідними країнами Європи та прийняття її до об'єднання вільних, економічно розвинутих держав. При цьому, як свідчить досвід інших країн, вступ країни до ЄС несе низку переваг як для громадян, так і для бізнесу, зокрема: «стабільність, демократія; реформування недієздатного національного судочинства; участь в європейській колективній безпеці; антикорупційна політика; стимулювання зростання ВВП, збільшення робочих місць, підвищення рівня зарплат та пенсій; зниження цін на товари та підвищення якості цих товарів; зростання внутрішнього ринку та внутрішнього попиту; вільний рух робочої сили, товарів, послуг та капіталу; розширення можливостей для освіти; підвищення соціального захисту; ефективний захист прав людини в інституціях ЄС; доступ до ринку в 450 мільйонів споживачів; зростання надходжень прямих іноземних інвестицій через підвищення довіри бізнесу; підвищення ефективності транспортної логістики; енергетична безпека; державна допомога ЄС, доступ до фінансових установ та фондів у межах ЄС; прозорість правил оподаткування та бухгалтерського обліку; відсутність митних або кількісних обмежень в межах ЄС та ін.» [21].

Отже, європейський вибір відкриває нові перспективи до співробітництва України з розвиненими країнами, насамперед європейського континенту, економічного розвитку, соціального й інтелектуального прогресу, зміцнення позицій держави у міжнародній системі координат. Для України європейська інтеграція має важливе значення, яке полягає у модернізації національної економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Вступ України до Європейського Союзу. *Вікіпедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Вступ_України_до_Європейського_Союзу (дата звернення: 01.03.2023).
2. Декларація Шумана. *Вікіпедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Декларація_Шумана (дата звернення: 01.03.2023).

3. Європейська інтеграція. *Вікіпедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська_інтеграція (дата звернення: 01.03.2023).
4. Європейське право: право Європейського союзу : підруч. : у трьох кн. / В. І. Муравйов [та ін.] ; ред. В. І. Муравйов. Київ : Ін Юре, 2015. Кн. 1 : Інституційне право Європейського союзу. 312 с.
5. Європейський Союз. *Вікіпедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейський_Союз (дата звернення: 01.03.2023).
6. Іванченко Р. Четверте воскресіння України. *Урядовий кур'єр*. 21 серпня 1999. № 157.
7. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до 189 європейського Союзу : монографія / І. В. Яковюк [та ін.] ; ред. І. В. Яковюк. Київ : Ред. журн. «Право України», 2012. 208 с.
8. Історія Європейського Союзу. *Вікіпедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_Європейського_Союзу (дата звернення: 01.03.2023).
9. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу : навч. посібник. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 212 с.
10. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення : навч. посібник для студентів вищих начальних закладів. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2001. 448 с.
11. Костенко І. Сім чудес Трипільської культури. Як жили і куди поділися трипільці? Радіо Свобода. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/trypilska-kultura-ukrayina/31078240.html> (дата звернення: 01.03.2023).
12. Крушинський В. Ю. Маршалла план. *Енциклопедія Сучасної України*. URL : <https://esu.com.ua/article-64121> (дата звернення: 01.03.2023).
13. Мартинов А. Ю. Маастрихтський договір. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2009. Т. 6 : Ла–Мі. С. 410.
14. Миронова М. А. Шенгенські угоди. *Українська дипломатична енциклопедія* : у 2 т. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин ; редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. Київ : Знання України, 2004. Т. 2 : М–Я. С. 718.
15. Про затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.98 №615/98. URL : <https://tax.gov.ua/arhiv/podatкова-baza-do-nabrannya-chinnosti-podatkovim-kodeksom/normativno-pravova-baza/ukazi-prezidenta-ukraini/arhiv-ukaziv-prezidenta-ukraini/ukazi-prezidenta-ukraini-za-1998-rik-/60616.html> (дата звернення: 01.03.2023).
16. Про Основні напрями зовнішньої політики України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text> (дата звернення: 01.03.2023).
17. Програма від 14.09.2000. Програма інтеграції України до Європейського. *Аналітично-правова система ZakonOnline*. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/2117-75_515202 (дата звернення: 01.03.2023).
18. Рада Європи. *Вікіпедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Рада_Європи (дата звернення: 28.02.2023).
19. Революція гідності. *Вікіпедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Революція_гідності (дата звернення: 01.03.2023).
20. Сухицька Н. В. Основи права Європейського Союзу. Курс лекцій : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів вищих навчальних закладів. Київ : Ун-т «Україна», 2012. 259 с.
21. Терещук А. Вступ України до ЄС: переваги для громадян та бізнесу. *ЮРЛІГА*. URL : https://jurliga.ligazakon.net/analitics/211004_vstup-ukrani-do-s-perevagi-dlya-gromadyan-ta-bznesu (дата звернення: 01.03.2023).

22. Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Історія держави і права України: академічний курс : підручник. Київ. : Ін Юре, 2015. 808 с.
23. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. *Wikipedia*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Угода_про_асоціацію_між_Україною_та_Європейським_Союзом (дата звернення: 01.03.2023).
24. Чорний С. В. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод людини 1950. *Юридична енциклопедія* : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1999. Т. 2 : Д–Й. С. 384–385.
25. Шемшученко Ю. С. Декларація Шумана 1950. *Юридична енциклопедія* : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1999. Т. 2 : Д–Й. С. 49.
26. Шемшученко Ю. С. Рада Європи. *Юридична енциклопедія* : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5. П–С. С. 212–213.
27. Щодра О. М. Історична географія України від найдавніших часів до кінця XVIII століття : навч. посібник. Львів : Львів. нац. ун-т ім. Ів. Франка, 2016. 297 с.

References

1. Vstup Ukrainy do Yevropeiskoho Soiuzu. *Wikipedia*. Retrieved March 1, 2023, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Вступ_України_до_Європейського_Союзу (in Ukrainian).
2. Deklaratsiia Shumana. *Wikipedia*. Retrieved March 1, 2023, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Декларація_Шумана (in Ukrainian).
3. Ievropeiska intehratsiia. *Wikipedia*. Retrieved March 1, 2023, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська_інтеграція (in Ukrainian).
4. Ievropeiske pravo: pravo Yevropeiskoho soiuzu : pidruch. : u trokh kn. (2015). / V. I. Muraviov [ta in.] ; red. V. I. Muraviov. Kyiv: In Yure, Kn. 1: Instytutsiine pravo Yevropeiskoho soiuzu. (in Ukrainian).
5. Ievropeiskyi Soiuz. *Wikipedia*. Retrieved March 1, 2023, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейський_Союз (in Ukrainian).
6. Ivanchenko, R. (1999, August 21). Chetverte voskresinnia Ukrainy. *Uryadovy Kuryer*, 157. (in Ukrainian).
7. Yakoviuk, I. V., Anakina, T. M., Trahniuk, O. Y., & Komarova, T. V. (2012). *Istoriia ievropejskoi intehratsii vid Rymaskoi imperii do ievropejs'koho Soiuzu : monohrafiia*. (I. V. Yakoviuk, Ed.). Redaktsiia zhurnalu «Pravo Ukrainy». (in Ukrainian).
8. Istoriia Yevropeiskoho Soiuzu. *Wikipedia*. Retrieved March 1, 2023, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_Європейського_Союзу (in Ukrainian).
9. Kovaliv, M. V., Tymchyshyn, T. M., & Nikanorova, O. V. (2020). *Osnovy prava Yevropejskoho Soiuzu: navchalnyj posibnyk*. Lvivs'kyj derzhavnyj universytet vnutrishnikh sprav. (in Ukrainian).
10. Kopijka, V. V., & Shynkarenko, T. I. (2001). *Yevropejskyj Soiuz: zasnovannia i etapy stanovlennia. Navchalnyj posibnyk dlia studentiv vyschykh nachalnykh zakladiv*. Vydavnychyj Dim «In Yure». (in Ukrainian).
11. Kostenko, I. (2022, August 1). *Sim chudes Trypils'koi kultury. Yak zhyly i kudy podilysia trypiltsi?* Radio Svoboda. Retrieved March 1, 2023, from <https://www.radiosvoboda.org/a/trypilska-kultura-ukrayina/31078240.html> (in Ukrainian).
12. Krushynskyy, V. Y. (2018, January 1). Marshalla plan. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. Retrieved March 1, 2023, from <https://esu.com.ua/article-64121> (in Ukrainian).
13. Martynov, A. Y. (2009). Maastrykhtskyy dohovir. In V. A. Smolij (Ed.), *Entsyklopediia istorii Ukrainy u 10 tomakh*. (Vol. 6, p. 410). Naukova dumka. (in Ukrainian).

14. Myronova, M. A., & Huberskyj, L. V. (2004). Shenhenski uhody. In *Ukrainska dyplomatychna entsyklopediia u 2 tomakh*. (Vol. 2, p. 718). Znannia Ukrainy. (in Ukrainian).
15. *Pro zatverdzhennia stratehii intehratsii Ukrainy do Yevropejskoho Soiuzu: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 11.06.98 №615/98* tax.gov.ua. (n.d.). Retrieved March 1, 2023, from <https://tax.gov.ua/arhiv/podatkova-baza-do-nabrannya-chinnosti-podatkovim-kodeksom/normativno-pravova-baza/ukazi-prezidenta-ukraini/arhiv-ukaziv-prezidenta-ukraini/ukazi-prezidenta-ukraini-za-1998-rik-/60616.html> (in Ukrainian).
16. *Pro Osnovni napriamy zovnishnoi polityky Ukrainy*. Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy. Retrieved March 1, 2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text> (in Ukrainian).
17. Prohrama intehratsii Ukrainy do Yevropejskoho (14.09.2000). *Analitychno-pravova systema ZakonOnline*. (2000, September 14). Retrieved March 1, 2023, from https://zakononline.com.ua/documents/show/211775_515202 (in Ukrainian).
18. Rada Yevropy. *Wikipedia*. Retrieved March 1, 2023, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Рада_Європи (in Ukrainian).
19. Revoliutsiia hidnosti. *Wikipedia*. Retrieved March 1, 2023, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Револуція_гідності (in Ukrainian).
20. Sukhytska, N. V. (2012). *Osnovy prava Yevropejskoho Soiuzu. Kurs leksij : navchalnyj posibnyk dlia studentiv vyschykh navchalnykh zakladiv vyschykh navchal'nykh zakladiv*. Universytet «Ukraina». (in Ukrainian).
21. Tereschuk, A. (2022, May 4). *Vstup Ukrainy do YeS: perevahy dlia hromadian ta biznesu*. YuRLIHA. Retrieved March 1, 2023, from https://jurliga.ligazakon.net/analitics/211004_vstup-ukrani-do-s-perevagi-dlya-gromadyan-ta-bznesu (in Ukrainian).
22. Tyschyk, B. Y., & Bojko, I. Y. (2015). *Istoriia derzhavy i prava Ukrainy: akademichnyj kurs : pidruchnyk*. In Yure. (in Ukrainian).
23. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom. *Wikipedia*. Retrieved March 1, 2023, from https://uk.wikipedia.org/wiki/Угода_про_асоціацію_між_Україною_та_Європейським_Союзом (in Ukrainian).
24. Chornyj, S. V. (1999). Yevropejska konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod liudyny 1950. In Y. S. Shemshuchenko (Ed.), *Yurydychna entsyklopediia u 6 tomakh* (Vol. 2, pp. 384–385). Ukrainska entsyklopediia im. M. P. Bazhana. (in Ukrainian).
25. Shemshuchenko, Y. S. (1999). Deklaratsiia Shumana 1950. In Y. S. Shemshuchenko (Ed.), *Yurydychna entsyklopediia u 6 tomakh* (Vol. 2, p. 49). Ukrainska entsyklopediia im. M. P. Bazhana. (in Ukrainian).
26. Shemshuchenko, Y. S. (2003). Rada Yevropy. In Y. S. Shemshuchenko (Ed.), *Yurydychna entsyklopediia u 6 tomakh* (Vol. 5, pp. 212–213). Ukrainska entsyklopediia im. M. P. Bazhana. (in Ukrainian).
27. Schodra, O. M. (2016). *Istorychna heohrafiia Ukrainy vid najdavnishykh chasiv do kintsia XVIII stolittia : navchalnyj posibnyk*. Ivan Franko National University of Lviv. (in Ukrainian).

THE EUROPEAN UNION: THE HISTORY OF ESTABLISHMENT AND SIGNIFICANCE FOR UKRAINE

Ihor Boiko

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: boyko.ist@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-8444-6787*

The article reveals the prerequisites for the formation and development of European integration, reveals the processes of creating the European Union as a new form of European integration, and analyzes the achievements of Ukraine in European integration processes. It is noted that the idea of uniting the peoples and states of Europe has a long history. In various historical periods, European rulers and politicians sought to implement the idea of European unification. The idea of European unity was developed and defended in their writings by philosophers, scientists, religious figures, etc. This idea is based on the principles of territorial and civilizational kinship and unity of Europeans and runs through the entire history of European nations. The formation and development of European integration institutions was the result of the consistent development of the unification process of the countries of Western Europe, which went through several stages in their development. Integration involved an active search for ways and means of political, legal, economic (and in some cases, social and cultural) unification of European states with the aim of establishing their close, first of all, economic cooperation.

An important role in integration processes was and continues to be played by the economic basis of the development of states. European integration is based on economic integration, which involves the process of convergence of national economies through the creation of a single economic space for the free movement of goods, services, capital, and labor between countries. International economic integration is carried out on the basis of the development of sustainable relationships and the division of labor between national economies, the interaction of their structures at different levels and in different forms. The process of economic integration occurs when two or more countries join together to create a wider economic space. Countries enter into integration agreements with the expectation of economic gain, although they may also pursue political and other goals. Integration associations of various types reached their greatest development in the 20th century. The following regional integration associations of countries are defined by the level of integration: free preferential trade zone, free trade zone, customs union, common market, economic union, etc.

As a result of almost 40 years of development of the process of European integration, the European Union was created – an economic and political union that unites 28 independent member states located in Europe. It traces its origins to the formation of the European Coal and Steel Community (ECSC) and the European Economic Community (EEC), which were founded by six countries in 1951 and 1958, respectively. In its current form, it exists on the basis of the Treaty on the European Union, signed on February 7, 1992 and in force since November 1, 1993. The member states of the European Union decided to gradually combine their leading technologies and resources and create their future together. During a period of expansion that has lasted for more than 50 years, they have formed a zone of stability, democracy and sustainable development, preserving cultural diversity, tolerant attitudes and individual freedoms.

The European Union is a unique international entity, as it combines features of an international organization and a state, although formally it is neither one nor the other. The

European Union is an association of democratic European countries working together for peace and prosperity. The countries of the European Union have formed joint institutions to which they have delegated part of their decision-making powers. The three main institutions of the European Union are: the European Parliament, which represents the interests of EU citizens and is directly elected by them; the Council of the European Union, representing individual EU countries; the European Commission, representing the interests of the EU as a whole. This institutional triangle produces the policies and laws that apply within the EU.

The European Union demonstrates the ways in which countries can successfully pool their economic and political resources for common interests. Contributing to the establishment of security and stability in a broad global aspect, the EU helps to create safer and more favorable living conditions within its own borders. At the same time, the European Union is always ready to share its achievements and values with countries and people outside its borders.

The declaration of state independence of Ukraine in 1991 determined the foreign policy orientation of Ukraine in the direction of integration into the European community. The European choice opens up new prospects for Ukraine's cooperation with developed countries, primarily the European continent, economic development, social and intellectual progress, strengthening the state's position in the international coordinate system. For Ukraine, European integration is the optimal way to modernize the economy, attract foreign investments and the latest technologies, increase the competitiveness of Ukrainian producers, and the possibility of entering the single internal market of the European Union.

Keywords: European law, law, court, state, statehood, legislation.

*Стаття: надійшла до редакції 27.02.2023
прийнята до друку 16.05.2023*